

Aneta Kamińska, Anna Kowalczyk

Kompetencje diagnostyczne nauczycieli uczniów zdolnych w młodszym wieku szkolnym – doniesienie z badań

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 3,
123-137

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Aneta Kamińska,

Anna Kowalczyk

Akademia Ignatianum w Krakowie

Kompetencje diagnostyczne nauczycieli uczniów zdolnych w młodszym wieku szkolnym – doniesienie z badań

The Diagnostic Competences
of the Teachers of the Talented Young Learners
– Report from the Research

Wprowadzenie

Indywidualna diagnoza możliwości i trudności w nauce uczniów stanowi istotny element procesu edukacyjnego. Prawidłowo przeprowadzona daje całościowy obraz wychowanka i stanowi punkt wyjścia do dalszej z nim pracy. W obecnej dobie – wzrostu świadomości znaczenia poznania jednostki i zgłębnienia wszystkich jej obszarów rozwoju i pełnionych funkcji – diagnoza pedagogiczna zyskuje na znaczeniu i staje się coraz bardziej popularna w kręgach oświatowych. Ponadto nadaje się jej interdyscyplinarny charakter, czerpiąc pewne idee, a nawet gotowe narzędzia z innych dziedzin nauki o człowieku, w tym najchętniej z psychologii. Obecnie coraz częściej stosuje się diagnozę uczniów zdolnych. Jeszcze parę lat temu wystarczało, że nauczyciel określił, że uczeń jest zdolny. Jednakże obecnie jest wymagana, w tym również przez rodziców, szczegółowa diagnoza zdolności ucznia utalentowanego. Faktem jest, że niektórzy uczniowie zdolni są wybitni w pewnych obszarach wiedzy i rozwoju i w nich odnoszą sukcesy, mając problemy z innymi. W ich przypadku

potrzebna jest nie tylko diagnoza *pozytywna*¹ – dotycząca potencjałów, ale także *negatywna*² – dotycząca deficytów. Nawiązując do pewnej złożoności diagnozy ucznia zdolnego, należy wspomnieć, że jest ona inaczej postrzegana i charakteryzowana w obszarze pedagogiki zdolności³.

Przybliżając rozumienie ucznia zdolnego (po analizie jego różnych definicji w literaturze przedmiotu), należy stwierdzić, że charakteryzuje się on takimi podstawowymi cechami, jak: ponadprzeciętne osiągnięcia i potencjalne zdolności do wybitnych zdolności. Pierwsze z nich można zaobserwować poprzez rezultaty działalności ucznia, drugie – badając go rzetelnymi narzędziami pomiaru pedagogicznego i psychologicznego. Poza tym uczeń zdolny to ten, który szybciej opanowuje dany materiał czy uzyskuje dany poziom wiedzy i umiejętności oraz posiada umiejętności twórcze – aktywnie kreuje rzeczywistość⁴.

Istnieją pewne wytyczne do tego, aby diagnoza była skuteczna.

Do istotnych jej cech należą, m.in.:

- możliwie jak największa obiektywizacja interpretacji wyników (która może być zaburzona różnymi czynnikami, w tym osobistymi uwarunkowaniami nauczyciela czy sytuacją społeczną – np. oczekiwaniami rodziców, że zdolności ich dzieci będą określone jako wyższe niż faktycznie istniejące);

- współpraca nauczyciela z rodzicami ucznia zdolnego celem wymiany informacji o poczynaniach wychowanka zarówno w środowisku szkolnym, jak i w domu;

- włączanie w proces diagnozy innych uczestników procesu dydaktycznego, jak dyrektora szkoły, nauczycieli wspomagających, nauczycieli uczących jęz. obcych czy innych zajęć, których nie prowadzi nauczyciel prowadzący klasę, ekspertów z danej dziedziny wiedzy, w której dziecko przejawia specyficzne zdolności (muzyka, plastyka, sport i inne) oraz specjalistów z poradni pedagogiczno-psychologicznej⁵;

- świadomość nietrwałości zdolności uczniów w młodszym wieku szkolnym i potrzeby wspomagania ich całłościowego rozwoju mimo wykazywanych zdolności⁶.

- powinna być całościowa – obejmować wszystkie sfery rozwoju dziecka, w tym poznawczą (inteligencja, szybkość i skuteczność uczenia

¹ E. Wysocka, *Diagnoza pedagogiczna, Nowe obszary i rozwiązania*, Kraków 2013, s.11.

² Tamże.

³ Tamże, s.14

⁴ A. Kamińska, *Przygotowanie nauczycieli zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej do pracy z uczniem zdolnym*, [w:] *Środowisko edukacyjne uczniów zdolnych*, (red.) M. Jabłonowska, Warszawa 2013, s. 131.

⁵ W. Limont, *Uczeń zdolny, Jak go rozpoznać i jak z nim pracować*, Gdańsk 2010, s. 58.

⁶ T. Giza, *Socjopedagogiczne uwarunkowania procesów identyfikowania oraz rozwoju zdolności uczniów w szkole*, Kielce 2006, s. 24.

się, zainteresowania, prezentowane strategie uczenia się itp.), emocjonalno-społeczną (umiejętności przywódcze i integrujące grupę, empatię, szczególną łatwość nawiązywania kontaktów społecznych itp.) motoryczną, artystyczną;

- powinna obejmować rozpoznanie sytuacji domowej dziecka – relacji w rodzinie, stosunku rodziców do zdolności jako takich oraz faktu zdolności ich dziecka/dzieci, gotowość do rozwijania zdolności ich dziecka oraz istniejące ku temu możliwości;

- powinna być celowa⁷ – musi być przyczynkiem do planowego działania, po jej sporządzeniu muszą następować konkretne, ustalone działania mające wykreować odpowiednią do rozwoju zdolności rzeczywistość edukacyjną.

Rozpatrując złożoność diagnozy ucznia zdolnego, należy przybliżyć znaczenie postawy i kompetencji diagnostycznych nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej pracujących z nimi oraz scharakteryzować narzędzia, jakimi posługują się oni do jej przeprowadzenia.

Kompetencje diagnostyczne nauczycieli uczniów zdolnych w młodszych wiekach szkolnych

Diagnoza uczniów zdolnych w tym wieku może stanowić dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej pewne wyzwanie. Na ogół łatwiej jest ich wyłonić, a następnie rekompensować pewne braki i trudności w nauce i takie działania uważają oni za priorytetowe. Natomiast całościowe zidentyfikowanie uzdolnień ucznia w celu zaprojektowania indywidualnych działań zmierzających do ich dalszego rozwoju wydaje się im trudniejsze, czasochłonne i nie tak ważne jak praca z większością klasy, której członkowie prezentują przeciętny poziom zdolności oraz tych, którzy wymagają ich wzmożonej uwagi ze względu na problemy, w tym z nauką szkolną. Mogą cedować diagnozę uczniów zdolnych na poradnie pedagogiczno-psychologiczne (mają one obowiązek diagnozy i udzielania należytego wsparcia uczniom zdolnym, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dn. 17 listopada 2010 r.) i rodziców, tłumacząc się m.in. brakiem czasu i dużą liczebnością zespołu klasowego. Ponadto niektórzy z nich twierdzą, że nie uzyskali odpowiedniego przygotowania do prowadzenia diagnozy w ramach studiów pedagogicznych⁸. Jednakże to właśnie nauczyciele mogą dokonać rzetelnej diagnozy, zwłaszcza tej o charakterze jakościowym, w tym opartej na długoterminowej i możli-

⁷ Tamże.

⁸ A. Kamińska, *Przygotowanie nauczycieli zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej do pracy z uczniem zdolnym* dz. cyt., s. 136.

wie dogłębnej obserwacji ucznia w trakcie wielu sytuacji edukacyjnych głównie w szkole, ale i sporadycznie poza nią (wyjazdy i różne wyjścia). Mają oni też częstszy kontakt z rodzicami niż pracownicy poradni pedagogiczno-psychologicznej, co służy wymianie informacji na temat zainteresowań, zdolności i postępów w rozwoju danego dziecka.

Uszczegóławiając powyższe wywody, do istotnych kompetencji diagnostycznych nauczycieli uczniów zdolnych w młodszym wieku szkolnym należą przede wszystkim kompetencje osobowościowe (emocjonalne, interpersonalne, społeczno-kulturowe) oraz teoretyczno-merytoryczne. W ramach tych pierwszych można wymienić pozytywny stosunek do zdolności jako takich i uczniów zdolnych. Nauczyciel mający do nich pozytywne nastawienie, akceptuje ich inność i jest gotowy poświęcić dodatkowy czas na planowanie pracy z nimi i dostosowanie procesu dydaktycznego do ich indywidualnych potrzeb, w tym poznawczych. Jeśli sam nauczyciel jest osobą zdolną lub wybitnie zdolną oraz rozwija swoje talenty, będzie mu łatwiej diagnozować i pracować z uczniami zdolnymi. Nie będzie postrzegał uczniów jako znudzonych, zbyt często pytających, zakłócających tok lekcji, upartych, zadufanych w sobie i krnąbrnych, lecz jako zainteresowanych, ciekawych świata, pewnych siebie, aktywnych i twórczych. Pożądane cechy nauczyciela-diagnosty to m.in.: otwartość, prawdomówność i szczerłość w kontaktach interpersonalnych, zaufanie do wiedzy i możliwości ucznia (podejście humanistyczne). Taki nauczyciel chętnie poznaje i uwzględnia punkt widzenia ucznia poprzez dialog. W jego obecności uczniowie ochoczo dzielą się swoimi zainteresowaniami, wiedzą i doświadczeniem, łatwiej ujawniają się ich talenty, gdyż wiedzą, że zostaną zrozumiani i docenieni. Ponadto nauczyciel-diagnosta bardziej świadomy siebie, w tym swoich emocji, będzie się starał być bardziej obiektywny w stosunku do uczniów zdolnych i całego zespołu klasowego. Profesjonalny nauczyciel-diagnosta uczniów zdolnych to taki, który postępuje etycznie. Nie ujawnia informacji, gdy jest to niewskazane – uczniowie i ich rodzice mogą liczyć na jego dyskrecję. Zdobyte dane o uczniu i jego zdolnościach nie wykorzystuje do jego faworyzowania bądź defaworyzowania na tle całej grupy.

Jeżeli chodzi o kompetencje teoretyczno-merytoryczne, to nauczyciel diagnozujący uczniów zdolnych powinien posiadać wiedzę z zakresu pedagogiki, psychologii i socjologii w temacie zdolności, w tym znać koncepcje zdolności. Ponadto powinien się sprawnie posługiwać technikami i narzędziami diagnostycznymi przeznaczonymi dla tej grupy uczniów. Jego zadaniem jest poznanie zagadnień związanych z „procesami myślenia, pamięci, procesami emocjonalnymi, (...) mechanizmami społecznego funkcjonowania jednostki i właściwościami funkcjonowania pod-

stawowych środowisk wychowawczych rodziny, szkoły, grupy rówieśniczej”⁹. Jego szeroka i związana z różnymi dziedzinami wiedza powinna być przemyślana i umiejętnie zastosowana w praktyce diagnostycznej.

Podstawy metodologiczne badań własnych

Przedmiotem niniejszych badań są kompetencje diagnostyczne nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej. Celem badań jest poznanie opinii badanych w temacie ich kompetencji diagnostycznych przeznaczonych dla ucznia zdolnego.

Główny problem badawczy został sformułowany następująco:

Czy nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej przeprowadzają diagnozę uczniów zdolnych i jeśli tak, to w jaki sposób to czynią?

Z powyższego głównego problemu badawczego wynikają problemy szczegółowe:

- Czy nauczyciele korzystają z opracowanej procedury diagnozy zdolności uczniów?
- Jak nauczyciele postrzegają ucznia zdolnego?
- Jakie specyficzne potrzeby posiada uczeń zdolny?

Materiał badawczy zebrano za pomocą metody ilościowej, sondażu diagnostycznego, a dokładnie – techniką ankietową. Ta metoda została uznana za najwłaściwszą w przypadku niniejszych badań ze względu na ich specyfikę.

Charakterystyka terenu badań

Do przeprowadzenia badań wybrano grupę 100 nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej pracujących w szkołach podstawowych na terenie gminy Brzeźnica k. Krakowa. Były to same kobiety, czynne zawodowo nauczycielki klas I–III. Badania zostały przeprowadzone w styczniu 2014 r.

Analiza badań i wnioski

Podstawowym elementem diagnozy ucznia zdolnego jest rozumienie przez nauczyciela istoty ucznia szczególnie utalentowanego. Dlatego zapytano badanych, jak można zdefiniować ucznia zdolnego. Poszczególne cechy i atrybuty właściwe uczniom o szczególnych zdolnościach, które zostały wyróżnione przez ankietowanych przypisano do poszczególnych kategorii i przedstawiono za pomocą wykresu 1 i tabeli 1.

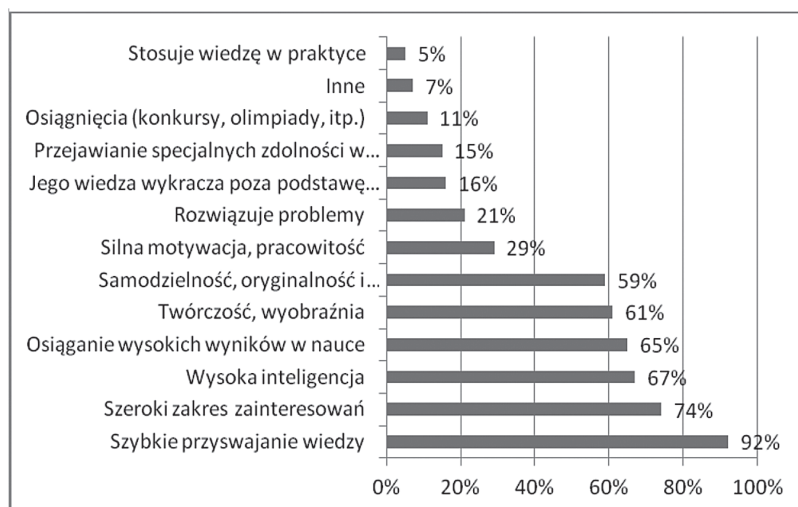
⁹ E. Wysocka, *Diagnoza pedagogiczna, Nowe obszary i rozwiązania*, dz. cyt., s. 241.

Tabela 1. Uczeń zdolny w opinii nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej

Cechy ucznia zdolnego	n	%
Szybkie przyswajanie wiedzy	92	92
Szeroki zakres zainteresowań	74	74
Wysoka inteligencja	67	67
Osiąganie wysokich wyników w nauce	65	65
Twórczość, wyobraźnia	61	61
Samodzielność, oryginalność i logiczność myślenia/działania	59	59
Silna motywacja, pracowitość	29	29
Rozwiązuje problemy	21	21
Jego wiedza wykracza poza podstawę programową	16	16
Przejawianie specjalnych zdolności w określonych dziedzinach	15	15
Osiągnięcia (konkursy, olimpiady, itp.)	11	11
Inne	7	7
Stosuje wiedzę w praktyce	5	5

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 1. Uczeń zdolny w opinii nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej

Źródło: opracowanie własne.

Badania wykazały, iż nauczyciele podejmując próbę zdefiniowania ucznia zdolnego najczęściej (92% badanych) zwracają uwagę na szybkie przyswajanie wiedzy przez niego. W dalszej kolejności wymieniają szeroki zakres zainteresowań ucznia (74%) i wysoki poziom inteligencji (67%). W ich opinii równie ważne jest osiągnięcie przez uczniów zdolnych wysokich wyników w nauce (65%) oraz twórcze i kreatywne podejście do wyznaczonych im zadań (61%). Zdaniem respondentów uczeń zdolny odznacza się oryginalnością i logicznością myślenia, a także samodzielnością w działaniu (59% ankietowanych). Tworząc definicję ucznia zdolnego, 29% badanych zwróciło uwagę na silną motywację uczniów oraz ich pracowitość. W opinii 21% respondentów uczniowie zdolni szukają w rzeczywistości edukacyjnej sytuacji problemowych, które ich interesują i zajmują się ich rozwiązywaniem. Nauczyciele w mniejszym stopniu zwracali uwagę na takie czynniki, jak: wiedza wykraczająca poza podstawę programową (16%), przejawianie przez uczniów zdolnych specjalnych zdolności w określonych dziedzinach nauki (15%) czy stosowanie wiedzy w praktyce (5%).

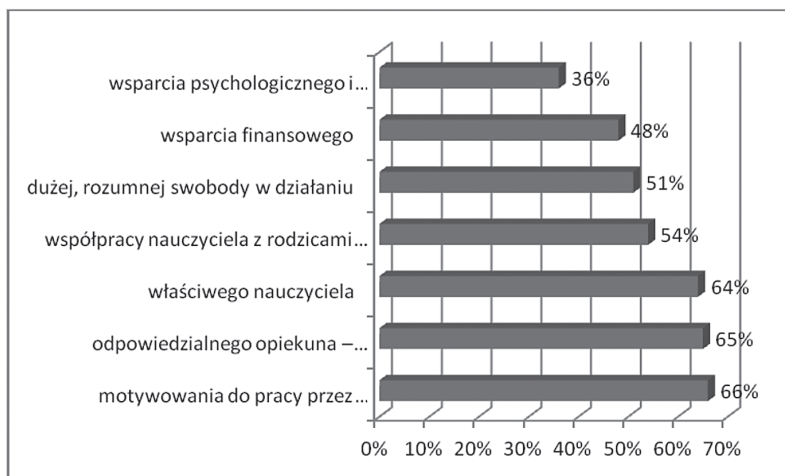
Ważną kwestią związaną z nauczaniem uczniów zdolnych są ich potrzeby edukacyjne. Badania pozwoliły określić, które potrzeby, zdaniem nauczycieli, są kluczowe w rozwoju uczniów o szczególnych zdolnościach.

Tabela 2. Potrzeby edukacyjne uczniów zdolnych w opinii nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*

Rodzaj potrzeb edukacyjnych uczniów zdolnych	n	%
motywowania do pracy przez ocenianie i możliwość prezentowania osiągnięć	66	66
odpowiedzialnego opiekuna – mentora, przewodnika	65	65
właściwego nauczyciela	64	64
współpracy nauczyciela z rodzicami oraz pedagogiem, psychologiem i osobami spoza szkoły	54	54
dużej, rozumnej swobody w działaniu	51	51
wsparcia finansowego	48	48
wsparcia psychologicznego i pedagogicznego	36	36
inne	0	0

Źródło: opracowanie własne. *Pytanie wielokrotnego wyboru

Wykres 2. Potrzeby edukacyjne uczniów zdolnych w opinii nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej

Analiza badań wykazała, iż zdaniem nauczycieli do trzech najważniejszych potrzeb uczniów zdolnych należą: motywowanie do pracy przez ocenianie i możliwość prezentowania osiągnięć (66%), odpowiedzialny opiekun – mentor, przewodnik (65%), a także właściwy nauczyciel (64%). Zdaniem 54% respondentów uczeń zdolny wymaga od nauczyciela współpracy z rodzicami oraz pedagogiem, psychologiem i osobami spoza szkoły. Z kolei 51% ankietowanych jest zdania, że uczeń zdolny potrzebuje dużej, rozumnej swobody w działaniu. W opinii 48% badanych wsparcie finansowe jest niezbędne do rozwijania zdolności ucznia. Jedynie 36% nauczycieli uznało, że wsparcie psychologiczne i pedagogiczne jest jedną z potrzeb edukacyjnych uczniów zdolnych.

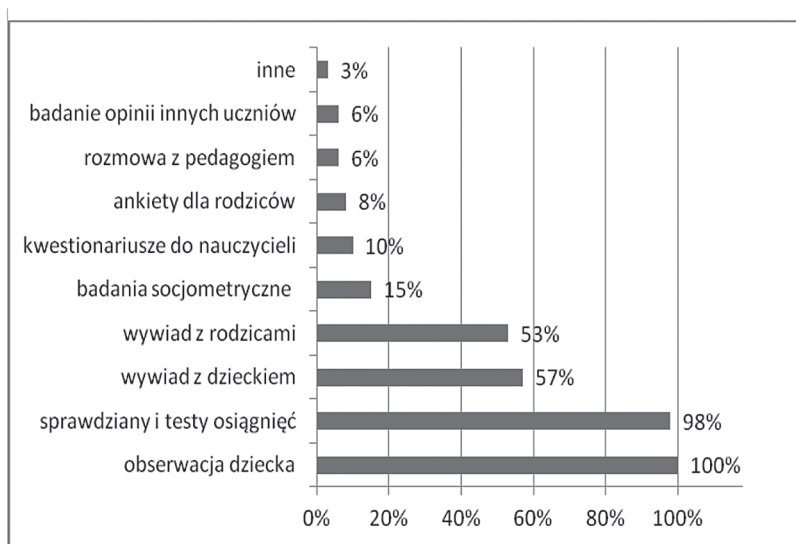
W celu poznania opinii uczestników badania na temat sposobów diagnozowania uczniów zdolnych zapytano ich o stosowane w praktyce metody rozpoznawania zdolności wychowanków. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 3 i wykresie 3.

Tabela 3. Sposoby diagnozowania uczniów zdolnych przez nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*

Rodzaj diagnozy	n	%
obserwacja dziecka	100	100
sprawdziany i testy osiągnięć	98	98
wywiad z dzieckiem	57	57
wywiad z rodzicami	53	53
badania socjometryczne – np. technika moreno, technika zgadnij kto to	15	15
kwestionariusze skierowane do innych nauczycieli	10	10
ankiety dla rodziców	8	8
rozmowa z pedagogiem	6	6
kwestionariusze skierowane do uczniów / badanie opinii innych uczniów	6	6
inne	3	3

Źródło: opracowanie własne. *Pytanie wielokrotnego wyboru

Wykres 3. Sposoby diagnozowania uczniów zdolnych przez nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej

Źródło: opracowanie własne.

Analiza badań wykazała, że wszyscy nauczyciele wykorzystują obserwację ucznia w celu zdiagnozowania jego zdolności. Równie popularną metodą są testy osiągnięć. Takiej odpowiedzi udzieliło 98% respondentów. Do często używanych sposobów rozpoznawania zdolności ucznia jest wywiad z dzieckiem (57%) oraz wywiad z rodzicami (53%). Mniej popularne są badania socjometryczne (15%), kwestionariusze skierowane do innych nauczycieli (10%) oraz ankiety do rodziców (8%). Zaledwie 6% nauczycieli rozmawia z pedagogiem szkolnym i bada opinię innych uczniów.

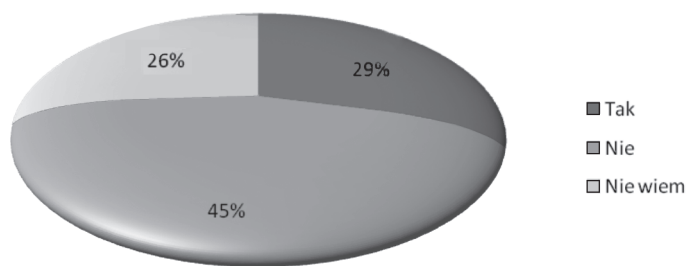
Zdaniem szkoły jest wspieranie i kierowanie rozwojem uczniów. W przypadku dziecka utalentowanego niezbędna jest właściwa diagnoza ukierunkowująca proces nauki. W związku z tym zapytano badanych czy w szkołach, w których pracują, są opracowane procedury diagnozy zdolności uczniów.

Tabela 4. Korzystanie z opracowanej procedury diagnozy zdolności uczniów

Odpowiedź na pytanie: Czy placówka, w której Pani/Pan pracuje posiada opracowaną procedurę diagnozy zdolności uczniów?	n	%
Nie	45	45
Tak	29	29
Nie wiem	26	26
Razem	100	100

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 4. Korzystanie z opracowanej procedury diagnozy zdolności uczniów

Źródło: opracowanie własne.

Analiza badań wykazała, że według 45% badanych szkoła, w której pracują nie posiada opracowanej procedury diagnozy zdolności uczniów. Z kolei 29% nauczycieli stwierdziło, iż taka procedura jest ściśle określona w ich placówkach. Niewiele ponad 1/4 ankietowanych nie wie, czy szkoła posiada opracowaną procedurę diagnozy uczniów zdolnych.

Podsumowanie wyników badań

Właściwie przeprowadzona diagnoza dziecka zdolnego pozwala nie tylko określić rodzaj i specyfikę jego talentów, lecz przede wszystkim pomaga w ukierunkowaniu jego dalszego rozwoju. Analiza badań wykazała, że zdecydowana większość nauczycieli, dokonując próby zdefiniowania ucznia zdolnego, zwraca uwagę na czynniki intelektualne, takie jak:

szybkie przyswajanie wiedzy, wysokie wyniki w nauce czy iloraz inteligencji. Elementy te, najczęściej pojawiające się w wypowiedziach respondentów, są decydujące w określeniu charakterystycznych cech ucznia zdolnego. Istotnym atutem uczniów zdolnych jest samodzielność i oryginalność działania przejawiająca się w sytuacjach problemowych. Jednak w opinii ankietowanych zdobywanie wiedzy i szeroki zakres zainteresowań ucznia nie ma odzwierciedlenia w osiągnięciach konkursowych. Postrzeganie uczniów wybitnie zdolnych przez nauczycieli wiąże się również z docenieniem przez nich silnej motywacji i pracowitości wychowanków. Zastanawiający jest jednak fakt, iż niewielki odsetek nauczycieli postrzega ucznia zdolnego jako osobę wykorzystującą swoją szeroką wiedzę w praktyce.

W opinii nauczycieli najistotniejszą potrzebą uczniów zdolnych jest odpowiednie ich motywowanie poprzez właściwe ocenianie oraz prezentowanie osiągnięć. Docenienie wysiłków i zaangażowania ucznia zachęca go do dalszej pracy i działania. Ważna jest tutaj rola nauczyciela, który nie tylko przekazuje wiadomości, naucza i wychowuje, ale staje się mentorem, przewodnikiem i tutorem. Nauczyciel powinien posiadać wysokie kompetencje w zakresie wiedzy merytorycznej w odniesieniu do nauczanego przedmiotu, dyscyplin pokrewnych oraz metodyki nauczania. Uczeń zdolny wymaga bowiem specjalnego planowania dydaktycznego. Badania wykazały, iż nauczyciele mają świadomość, jak istotną funkcję pełnią w pracy z uczniem zdolnym. Właściwe działania pedagogiczne, odpowiednie wsparcie i pokierowanie edukacją uczniów wybitnie uzdolnionych jest zadaniem i jednocześnie wyzwaniem współczesnych nauczycieli. Często napotykaną przeszkodą są bariery finansowe, które w dużej mierze ograniczają możliwości i perspektywy uczniów zdolnych.

Prawie połowa badanych przyznała, że szkoła, w której pracują, nie posiada opracowanych procedur diagnozy zdolności uczniów, a ponad 1/4 nie posiada wiedzy na temat ich istnienia. Można zatem przypuszczać, że w większości szkół nie ma określonych sposobów postępowania diagnostycznego uwzględniającego specjalne zdolności uczniów. Potwierdza to badanie dotyczące znajomości narzędzi przeznaczonych do stosowania przez nauczycieli do diagnozy ucznia zdolnego. Ponad 40% respondentów nie znała żadnego z 24 wymienionych narzędzi diagnostycznych.

Wnioski dla praktyki edukacyjnej płynące z wyników badań

Nauczyciele powinni starać się zauważyć nie tylko te talenty, które są związane ze sferą poznawczą uczniów zdolnych, ale też ich wyjątkowe predyspozycje emocjonalno-społeczne, artystyczne i sportowe (wzorem

takich krajów, jak Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii, Finlandia czy Szwecja). Ich diagnoza, rozwój i wykorzystanie jest istotne zarówno dla samego ucznia zdolnego, jak i dla ogółu społeczeństwa, którego społeczny kapitał tacy uczniowie zasilą w przyszłości.

Należałoby zwracać większą uwagę na praktyczne wykorzystanie talentów i możliwości uczniów zdolnych, jako jeden z istotnych warunków powodzenia w rzeczywistości edukacyjnej i społecznej. Wiele ważnych w obecnej dobie koncepcji wychowawczych i edukacyjnych, w tym socjo-kulturowe, podkreśla użyteczność wiedzy i umiejętności skutecznego manipulowania zdobytą informacją.

Nauczyciele powinni zwracać większą uwagę na rozbudzanie motywacji uczniów zdolnych w zakresie wykorzystania ich specjalnych zdolności, gdyż gwarantuje ona lepsze rezultaty edukacyjne.

Należałoby rozszerzyć współpracę nauczycieli, rodziców i poradni pedagogiczno-psychologicznych w zakresie diagnozy uczniów zdolnych. Wymiana informacji pomiędzy wymienionymi partnerami edukacyjnymi może pomóc we wnikliwej diagnozie uczniów zdolnych, a także w rozwoju ich talentów.

Bibliografia

Giza T., *Socjopedagogiczne uwarunkowania procesów identyfikowania oraz rozwoju zdolności uczniów w szkole*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2006.

Kamińska A., *Przygotowanie nauczycieli zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej do pracy z uczniem zdolnym*, [w:] *Środowisko edukacyjne uczniów zdolnych*, red. M. Jabłowska, Wydawnictwo Universitas Rediviva, Warszawa 2013.

Limont W., *Uczeń zdolny. Jak go rozpoznać i jak z nim pracować*, GWP, Gdańsk 2010.

Wysocka E., *Diagnoza pedagogiczna. Nowe obszary i rozwiązania*, Impuls, Kraków 2013.

Streszczenie

Dla osób niepełnosprawnych zostało stworzone wiele udogodnień, w tym edukacyjnych, począwszy od lat 60-tych XX w. Natomiast sprawą specyficznych potrzeb edukacyjnych osób zdolnych zajęto się w rozwiniętych krajach europejskich dopiero w latach 90-tych XX w., a w naszym kraju mniej więcej od 2000 r. Obecnie prawo do rozwoju ich zdolności jest jasno określone w prawodawstwie (a tym samym obowiązki spoczywające na szkole i nauczycielach). Zostały wypracowane bardziej odpowiednie metody pracy z tymi uczniami oraz przyjęto właściwe procedury

badawcze. Ponadto diagnoza uczniów zdolnych nadal stanowi często podejmowany i wartki temat wśród pedagogów, psychologów i nauczycieli. Podkreśla się, że dalsza edukacja ucznia zdolnego jest zależna od efektywnej diagnozy jego zdolności. Niewłaściwa diagnoza (zawyżone lub zaniżone wyniki zdolności, bezcelowość diagnozy) może zaszkodzić uczniom zdolnym.

Diagnoza uczniów zdolnych jest integralnym elementem ich edukacji. Obserwuje się, że jest ona coraz częściej stosowana również w młodszym wieku szkolnym. Znajomość procedur jej przeprowadzania, metod i narzędzi diagnostycznych ułatwia jej zastosowanie oraz pozwala uniknąć pewnych błędów diagnostycznych. Celem niniejszego artykułu jest ukazanie złożoności procesu diagnozy uczniów zdolnych w młodszym wieku szkolnym ze specjalnym uwzględnieniem wagi kompetencji diagnostycznych nauczycieli, właściwego doboru koncepcji zdolności jako bazy do dalszej diagnozy i dostosowania narzędzi diagnostycznych do danego ucznia.

Słowa kluczowe: dzieci zdolne, diagnoza dziecka zdolnego, uwarunkowania diagnozy, kompetencje diagnostyczne nauczycieli, procedura diagnostyczna, diagnoza całościowa, ilościowa diagnoza, jakościowa diagnoza.

The Diagnostic Competences of the Teachers of the Talented Young Learners – Report from the Research

Summary

From the 1960s on, many improvements to the everyday lives of the disabled – in respect of convenience, etc. – have been introduced into society. However, the matter of their specific educational needs has only been taken up in developed European countries since the 1990s, and in our country from around 2000. Nowadays, their right to develop their abilities is clearly defined in legislation (so that it corresponds to a set of obligations placed on schools and teachers). Some more suitable methods of working with these students have been developed, and some appropriate procedures for testing their ability-levels have been adopted. At the same time, the diagnostic assessment of giftedness remains a frequently and energetically pursued topic amongst educators, psychologists and teachers. It is generally emphasized that the ongoing education of talented learners will depend on an effective diagnostic assessment of their abilities being conducted. Inappropriate assessment (such as overestimating or underestimating their capabilities, or a lack of any proper diagnostic

focus) can do such gifted pupils a real disservice. Diagnosing talented learners is, after all, an integral part of their education, and one may observe its increasing use at the early stages of schooling. Knowledge of the right procedures, methods and diagnostic tools will tend to ensure that it is correctly employed, and that mistaken diagnoses are avoided. The purpose of this article is to show the complexity of what is involved in diagnostic assessment of talented young learners, paying special attention to the importance of the diagnostic competences of the teachers involved, and to the selection of the right conception of ability, both as a basis for further assessments and for adjusting the diagnostic tools to suit individual learners.

Keywords: talented/gifted young learners, diagnostic assessment of the talented/gifted, conditioning of diagnosis, diagnostic competences of teachers, diagnostic procedure, holistic diagnosis, quantitative diagnosis, qualitative diagnosis.

Adresy do korespondencji:

Dr Aneta Kamińska

Akademia Ignatianum w Krakowie,

Instytut Nauk o Wychowaniu,

Katedra Dydaktyki

e-mail: anetakaminska.ignatianum@wp.pl

lic. Anna Kowalczyk

studentka Akademii Ignatianum w Krakowie,

nauczyciel wychowania przedszkolnego

e-mail: anna-k-k@wp.pl